

“ผีตาโขน” การออกแบบประติมากรรม ตกแต่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น  
อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

"Phi Ta Khon" Design sculptures decorate cultural attractions district.

Dan Sai district Loei

❖ *ขวัญชนก การถาง* ❖

# “ผีตาโขน” การออกแบบประติมากรรม ตกแต่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

"Phi Ta Khon" Design sculptures decorate cultural attractions district.

Dan Sai district Loei

- ❖ ขวัญชนก การถาง<sup>1</sup> ❖
- ❖ เสกสรรค์ ตันยาภิรมย์<sup>2</sup> ❖
- ❖ ภรดี พันธุ์ภากร<sup>3</sup> ❖

## บทคัดย่อ

ประเพณีที่สืบทอดมาแต่โบราณ มีมากมายหลายลักษณะตามแต่ละท้องถิ่น แวดล้อมด้วยธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ เชื่อมโยงความเชื่อ ความศรัทธา และความผูกพัน ของผู้คนที่มีความศรัทธา ก่อเกิดประเพณีอันดีงาม สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง แสดงรากเหง้าความเป็นมา เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนตามกระแสสังคมนิยมอันอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีเริ่มปรับเปลี่ยนให้เข้ากับกระแสโลก การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่ ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ คลื่นคลายไปตามยุคสมัยนั้นๆ ทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่างถูกสังคมนิยมเข้ามาเปลี่ยนแปลง ด้วยอิทธิพลค่านิยม การรับสิ่งใหม่ๆ การทำตามความเคยชิน โดยไม่รู้ความหมายที่แท้จริง ทำให้ความเชื่อแบบเก่าๆ กลับค่อยๆ จางหาย คุณค่าที่แท้จริงถูกบิดเบือนและลดทอนคุณค่าลงเรื่อยๆ ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาถึงข้อมูลอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา ด้านวัฒนธรรมประเพณีการเล่นผีตาโขน ด้านการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลในระบบความเชื่อ อีกประการ ผู้วิจัยได้รับแรงบันดาลใจจากการท่องเที่ยวงานประเพณีบุญหลวงการเล่นผีตาโขน ได้สัมผัสเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแต่ละปี นำข้อมูลผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ ออกแบบผลงานประติมากรรมตกแต่งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ติดตั้งในบริเวณวัดโพนชัย พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ทดลองด้วยเทคนิคแนวทาสีผสม (Mixed Media) ในรูปแบบกึ่งนามธรรม นำเสนอถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ ความศรัทธาของวิญญาณผีบรรพบุรุษ และอิทธิพลต่างๆ ที่มีส่วนเข้ามามีบทบาทการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย ด้วยวัสดุ เครื่องปั้นดินเผา ไม้ โลหะ และผ้า ขึ้นรูปแบบอิสระ จำนวน 2 ชุด ในหนึ่งชุดมี 1-2 ชิ้น ขนาดสำเร็จ 160-180 cm.

## Abstract

Tradition inherited from ancient There are many different styles for each locality. Surrounded by nature History Linking faith, faith, and relationship. Of people towards Buddhism. Create a good tradition Successively inherited Show About the Roots Background When the era changed Following the rapid socialism. Impact on the development of cultural traditions, adapt to the world. Conservation of traditional culture to survive. Need to modify the format. Unravel by the era. Make certain traditions and cultures socially new. Came into change Make certain traditions and cultures socially new. Came into change With influence of values To get something new Habit Without knowing the true meaning. Make old beliefs Gradually fading away True values are distorted and diminished. The creators are interested in studying the data of Dan Sai district, Loei province in history. Culture and traditions ghost ghost Khon. The changes that have resulted in another belief system inspired the creator. From the tourism festival, Bun Luang ghost ghost Khon. Experience that changes each year. Bring information through analytical thinking. Design decorative sculpture Cultural attractions Installed in Wat Phonchai. Local museum Dan Sai District, Loei Province, experimented with mixed media techniques. In semi-abstract form, present the relationship between beliefs. Faith of ancestral spirits And influences that have contributed to the changing role in each era with two pieces of metal, wood, metal and fabric independent in one set, 1-2 pieces size 160-180 cm.

<sup>1</sup> นิสิตปริญญาโท สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

<sup>2</sup> รองศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

<sup>3</sup> รองศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

## ที่มาและความสำคัญ

ประเพณีที่สืบทอดมาแต่โบราณ มีมากมายหลายลักษณะตามแต่ละท้องถิ่น แวดล้อมด้วยธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ เชื่อมโยงความเชื่อ ความศรัทธา และความผูกพัน ของผู้คนที่มีความเชื่อพระพุทธศาสนา ก่อเกิดประเพณีอันดีงาม สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง แสดงถึงรากเหง้าความเป็นมา เมื่อยุคสมัยเปลี่ยน ตามกระแสสังคมนิยมอันอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรม ประเพณีเริ่มปรับเปลี่ยนให้เข้ากับกระแสโลก การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่ ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ ศิลปะ ไปด้วยยุคสมัยนั้นๆ ทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่าง ถูกสังคัมใหม่ เข้ามาเปลี่ยนแปลง ด้วยอิทธิพลค่านิยม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี การรับสิ่งใหม่ๆ การทำตามความเคยชิน โดยไม่รู้ความหมายที่แท้จริง ทำให้ความเชื่อแบบเก่าๆ กลับค่อยๆ จางหาย คุณค่าที่แท้จริงถูกบิดเบือนและลดทอน คุณลงเรื่อยๆ

จังหวัดเลย มีพรมแดนติดกับประเทศลาว รกรากดั้งเดิม สืบเชื้อสายจากลาว ลัทธิประเพณี ขนบธรรมเนียม จึงเหมือนกับชาวหลวงพระบางทุกประการ แสดงให้เห็นถึงการรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีมา ตั้งแต่อดีตอย่างชัดเจน ชาวด่านซ้ายส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีความเชื่อและศรัทธาในเรื่องภูตผีวิญญาณอำนาจลึกลับ ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างมาก มีความเชื่อ ศรัทธาในองค์พระธาตุศรีสองรัก จึงทำให้เกิดประเพณีเฉพาะถิ่น ที่รวมเอาประเพณีไหว้เจ้าเมืองวังเดือนสี่ ประเพณีไหว้เจ้าเมืองกลางเดือนห้า ประเพณีนมัสการองค์พระธาตุศรีสองรักเดือนหก และประเพณีไหว้หอน้อย หอหลวงเดือนเจ็ด ตามที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าชาวด่านซ้ายมีความเชื่อความศรัทธาในประเพณีตามที่กล่าวมาข้างต้น โดย ทั้ง 4 ฮีตนี้ทำให้ชาวด่านซ้ายไม่อาจปฏิบัติตามฮีต 12 ของชาวอีสาน ได้ครบทั้งหมด หากขาดฮีตในเดือนที่ไม่ได้ประกอบประเพณี จะนำฮีตที่ขาดมาปรับผสมผสานรวมกันเป็นประเพณีเดียว เรียกว่า “ประเพณีบุญหลวง”

จากการศึกษาข้อมูล ในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา ด้านวัฒนธรรมประเพณีการเล่นผีตาโขน ด้านการเปลี่ยนแปลง ที่ส่งผลในระบบความเชื่อ ความสำคัญการเล่นในอดีตบางอย่าง ถูกบิดเบือนและขาดหายไปตามกาลเวลา อีกประการ ผู้วิจัย ได้รับแรงบันดาลใจจากการท่องเที่ยวงานประเพณีบุญหลวง การเล่นผีตาโขน ได้สัมผัสเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแต่ละปี

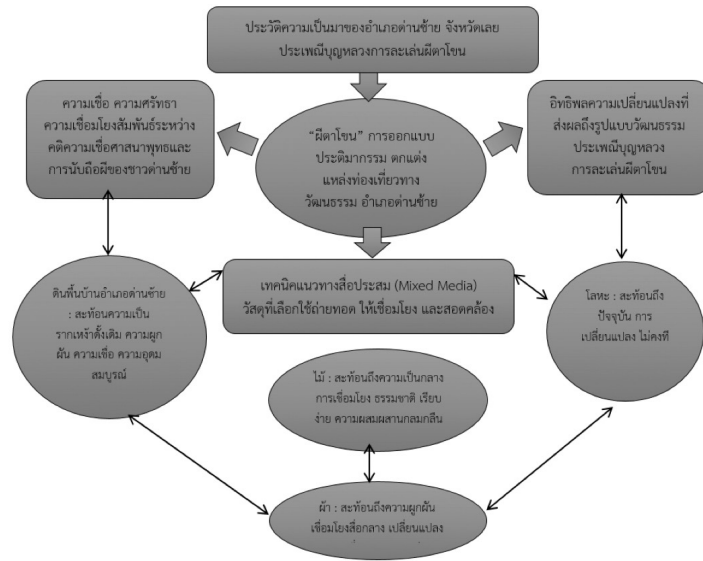
นำข้อมูลที่ได้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ และนำรูปแบบ ผลงานเก่ามาคลี่คลายต่อยอด ออกแบบผลงานประติมากรรม ตกแต่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ติดตั้งในบริเวณวัดโพชนชัย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ซึ่งเป็นสถานที่เก็บ และจัดนิทรรศการ เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของขนบธรรมเนียม ผู้วิจัย ได้นำแนวคิดเรื่องความเชื่อ ความศรัทธา วิญญาณ ผีบรรพบุรุษ อิทธิพลการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของประเพณีแต่ละยุคสมัย ศึกษาทดลองด้วยเทคนิคสื่อประสม (Mixed Media) ในรูปแบบ กึ่งนามธรรม เลือกใช้วัสดุถ่ายทอดสื่อความหมาย ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา (ดินพื้นบ้านด่านซ้าย) ไม้โลหะ และเศษผ้า ขึ้นรูปแบบอิสระ ให้สอดคล้อง สัมพันธ์ระหว่างผลงานกับสถานที่ ติดตั้งในบริเวณวัดโพชนชัย ผลงานการออกแบบประติมากรรมนี้ จะช่วยสร้าง บริบทและภาพลักษณ์ใหม่ให้กับพื้นที่ดังกล่าว และการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผลงานกับผู้ชมให้เกิดเป็นความทรงจำแก่นักท่องเที่ยว และผู้พบเห็น ส่งเสริมการทำนุบำรุงศาสนาและประเพณี ช่วย กระตุ้นการท่องเที่ยวให้กับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และ ประเทศไทยในทางอ้อม

## วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมา อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ประเพณีบุญหลวงการเล่นผีตาโขน มีสาระ ความสำคัญ เรื่องความเชื่อ ความศรัทธา ผีบรรพบุรุษ และ อิทธิพลที่ส่งผลถึงรูปแบบความเปลี่ยนแปลง
2. เพื่อทดลองสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม ด้วย เทคนิคสื่อประสม (Mixed Media) การใช้วัสดุสื่อความหมาย ให้ตรงตามแนวคิด
3. เพื่อออกแบบสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม ตกแต่ง ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานที่ ผู้ชมมีส่วนร่วมกับผลงาน เพื่อสร้างความทรงจำ และส่งเสริมการทำนุบำรุงศาสนาและ ประเพณีด้วยรูปแบบของผลงานประติมากรรมแนวใหม่

## กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลงานการออกแบบประติมากรรม ตกแต่ง แหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม ชุดนี้ ได้กำหนดแนวคิดจากการศึกษาข้อมูลทาง เอกสาร ประวัติความเป็นมาของอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และงานประเพณีบุญหลวงการเล่นผีตาโขน ผนวกกับข้อมูล ภาคนาม จากการสอบถาม นำทั้งสองส่วนมาวิเคราะห์ ออกแบบ



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ผลงานประติมากรรม นำเสนอถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ ความศรัทธาของวิญญาณผีบรรพบุรุษ และอิทธิพลต่างๆ ที่มีส่วนเข้ามามีบทบาทการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย ผู้วิจัยเลือกใช้วัสดุสร้างสรรค์ผลงานด้วยเทคนิคแนวทางสื่อประสม (Mixed Media) ให้เชื่อมโยงตามที่วิเคราะห์ไว้

### ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยประกอบด้วย ขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านพื้นที่ และขอบเขตการออกแบบ ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ข้อมูลประวัติความเป็นมา ความเชื่อของประเพณีการละเล่นผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย บทบาทความสำคัญของการประเพณีการละเล่นผีตาโขน ด้านพื้นที่ ได้ลงสำรวจพิพิธภัณฑสถานผีตาโขน ตั้งอยู่ภายในวัดโพชนชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และในส่วนของการออกแบบผลงานประติมากรรมตกแต่ง จากการผลิตเลือกใช้เทคนิคผสมผสานลักษณะแนวงานสื่อประสม (Mixed Media) เครื่องปั้นดินเผา ไม้ โลหะ และเศษผ้า ขึ้นรูปแบบอิสระ จำนวน 2 ชุด ในหนึ่งชุดมี 1-2 ชิ้น ขนาดสำเร็จ 160-180 เซนติเมตร

### วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความเป็นมา อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย การละเล่นประเพณีผีตาโขน และการเก็บข้อมูลจาก

การสำรวจพื้นที่ สอบถาม และสัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลรวบรวมข้อมูลทั้งหมด นำมาวิเคราะห์ให้หาประเด็นสำคัญ และเป็นข้อกำหนดแนวคิดในการออกแบบประติมากรรมตกแต่ง เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้เหมาะสมกับพื้นที่ จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการสร้างผลงานประติมากรรมตกแต่ง สู่การทดลองขึ้นรูป แบบผสมผสานลักษณะแนวงานสื่อประสม (Mixed Media) ด้วยเครื่องปั้นดินเผา ไม้ โลหะ และผ้า ให้สอดคล้องกับประเด็นหลักของผลงานที่คาดการณ์ไว้ โดยผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมาของ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
2. ศึกษาเอกสารออกแบบประติมากรรม การจัดวางองค์ประกอบ ด้านการติดตั้ง การใช้วัสดุและเทคนิค
3. สำรวจพื้นที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ที่เกี่ยวข้อง และสถานที่ติดตั้งผลงาน ภายในวัดโพชนชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
4. เก็บข้อมูลผู้สัมภาษณ์ พระครู (เจ้าอาวาสวัดโพชนชัย) ประชาชนท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญในองค์ความรู้ด้าน และชาวบ้าน
5. สรุปลักษณะวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางออกแบบ และพัฒนารูปแบบการออกแบบร่างผลงาน 2 และ 3 มิติ
6. ทดลองการขึ้นรูปงาน ด้วยวัสดุ เครื่องปั้นดินเผา (ดินพื้นบ้านด่านซ้าย) ไม้ โลหะ และผ้า
7. สรุปลักษณะและนำเสนอผลงาน

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และประเพณีบุญหลวงการละเล่นผีตาโขน
2. ได้ผลงานการออกแบบประติมากรรมตกแต่งที่สามารถแสดงถึงความเชื่อมโยง ความเชื่อ ความศรัทธาผีบรรพบุรุษ และรูปแบบความเปลี่ยนแปลงแต่ละยุคสมัยของประเพณีจากผลวิเคราะห์ทางข้อมูลเอกสาร และข้อมูลการสอบถาม
3. ได้ผลงานประติมากรรมตกแต่งที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานที่ ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ และสร้างคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้ชมและนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมกับผลงานได้ เป็นการช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว ศาสนาและประเพณีด้วยรูปแบบของผลงานประติมากรรมที่แตกต่างจากเดิม

### นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผีตาโขน หมายถึง การละเล่นส่วนหนึ่งในประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
2. การออกแบบประติมากรรม หมายถึง การใช้หลักการออกแบบ สร้างผลงานประติมากรรม ให้เกิดประโยชน์ทางด้านความงามที่มีคุณค่า
3. ศิลปะกึ่งนามธรรม หมายถึง การสร้างรูปทรงที่ถูกตัดทอนดูเรียบง่าย น่าสนใจ แต่ยังมีเค้าโครงที่เหมือนจริงหลงเหลืออยู่
4. ความเชื่อ หมายถึง การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผีบรรพบุรุษของชาวด่านซ้าย ที่สอดคล้องกับคติความเชื่อทางพุทธศาสนา กลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน
5. การเปลี่ยนแปลง หมายถึง อิทธิพลต่างๆ ที่มีส่วนเข้ามามีบทบาทการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัยของประเพณีบุญหลวงการละเล่นผีตาโขน

### การดำเนินงานและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

#### วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบงานประติมากรรม

การสร้างสรรค์ผลงานงานประติมากรรมตกแต่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจากประเพณีการละเล่นผีตาโขน ผู้วิจัยต้องการถ่ายทอดรูปแบบผลงาน ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประสบการณ์ของตนเอง เพื่อสื่อให้เห็นถึงมุมมองรูปแบบ ความเชื่อ ความศรัทธา วิญญาณ ผีบรรพบุรุษ ความสำคัญประเพณีที่รวมงานบุญสำคัญ

จัดเป็นงานบุญใหญ่ประเพณีการละเล่นจึงเปรียบเสมือน และเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างงานบุญพระเวสและบุญบั้งไฟ เข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์และอิทธิพลที่ทำให้รูปแบบประเพณีบุญหลวงการละเล่นผีตาโขนเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

จากการวิเคราะห์ความสำคัญของประเพณีการละเล่นผีตาโขน ผู้วิจัยเลือกวัสดุเพื่อสื่อความหมาย ด้วยเทคนิคศิลปะสื่อประสม (Mixed Media) มีรูปแบบกึ่งนามธรรม แต่ยังคงเค้าโครงลักษณะเด่นของผีตาโขนไว้อยู่ โดยออกแบบให้ผลงานเกิดความสัมพันธ์และสอดคล้องระหว่างผลงานกับสถานที่ รูปแบบงานประติมากรรม ใช้เทคนิคประสมประสานวัสดุ จากไม้ เหล็ก และเศษผ้า โครงสร้างจะเน้น Space ให้โล่งเพื่อสื่อถึงความว่างเปล่า ลึกลับสิ่งที่มองไม่เห็นให้เชื่อมโยงกับรูปทรงภายในของส่วนองค์ประกอบย่อยของส่วนต่างๆ

ผู้วิจัยต้องการสะท้อนเรื่องราวผ่านวัสดุที่นำมาใช้ เพื่อแฝงนัยยะความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น เชื่อในปรากฏการณ์ ความเชื่อความศรัทธา ถูกผสมผสานกับคติพุทธศาสนาได้อย่างกลมกลืน เหล่านี้แสดงให้เห็นถึง รากเหง้า ทางความเชื่อของชาวด่านซ้ายที่แสดงถึงพลังศรัทธาทางจิตใจ โดยใช้พิธีกรรมนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยหวังให้ผู้ชมผลงานเกิดความรู้สึกนึกคิดมีส่วนร่วมกับงาน และสร้างบริบทภาพลักษณ์ใหม่ให้กับสถานที่นั้น

#### ขั้นตอนการออกแบบและพัฒนารูปแบบ

การสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องและสถานที่จริง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบงานประติมากรรม ตกแต่งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งเป็นรูปแบบที่ต้องการนำเสนอ โดยการใช้ความคิดการสร้างสรรค์ที่เป็นทุนเดิมของตนเอง นำมาปรับประยุกต์ออกแบบ ตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์
2. สำรวจพื้นที่ เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูล คือวัดโพชนชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย บันทึกและรวบรวมข้อมูลด้วยจากถ่ายภาพ และการสอบถาม ตามจุดประสงค์หลักที่ตั้งไว้
3. วิเคราะห์ข้อมูลและหาความสัมพันธ์หลักองค์ประกอบให้เกิดความสัมพันธ์ในมิติความงามทางศิลปะรูปแบบเทคนิคและวิธีการ

3.1 การสร้างสรรคผลงานผู้วิจัยเลือกวัสดุ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ดินพื้นบ้าน ไม้ และโลหะ เหตุผลที่ใช้วัสดุประเภทนี้ สามารถตอบสนองและสะท้อนคุณค่า ความหมายของตัววัสดุได้เป็นอย่างดี

**เนื้อดินพื้นบ้าน** ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ได้ใช้ทดลองวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรีของ ผู้วิจัยเอง โดยนำมาอ้างอิงการสร้างสรรคชิ้นงานชุดนี้ด้วย จากการทดลองเนื้อดินมีคุณสมบัติเหนียวเนื้อละเอียดปนหยาบมีทราย เล็กน้อย ขึ้นรูปได้ดี โดยมีส่วนผสมของเนื้อดินพื้นบ้าน ดินสโตนแวร์ (Stoneware clays) และทราย (Silica) ที่เหมาะสม เมื่อนำมาเผาจะมีลักษณะของสีน้ำตาลส้ม สามารถเผาที่ อุณหภูมิสูงได้ ถึง 1,100-1,250 c การหดตัวน้อย

ไม้ มีคุณสมบัติในด้านต่างๆ สามารถนำมาใช้ในทาง สร้างสรรคผลงานประติมากรรมได้หลากหลายรูปแบบ เช่น แกะสลัก นำไปใช้เป็นวัสดุผสมหรือนำไปสร้างสรรคตามรูปทรง จินตนาการ ดังนั้น จากความหลากหลายทางคุณสมบัติดังกล่าว

**เหล็ก (Steel) หรือ เหล็กกล้า (สัญลักษณ์ทางเคมี : Fe)** วัสดุอยู่ในจำพวกวัสดุที่มนุษย์สังเคราะห์ขึ้น เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ และการดำรงชีพของมนุษย์ต่อภาคอุตสาหกรรม และในงาน สร้างสรรค ส่วนใหญ่จะพบในงานประติมากรรมขนาดใหญ่ ที่ใช้ การเชื่อม หรือหล่อ ในการขึ้นโครงสร้าง

**ผ้า (เศษผ้า)** คือ สิ่งที่ได้จากการนำวัสดุธรรมชาติหรือ วัสดุที่สังเคราะห์ขึ้นมาสานหรือทอจนเป็นเนื้อเดียวกัน ประโยชน์ ของผ้าคือการนำมาตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่ม ในด้านอื่นๆ เช่น การตกแต่งสถานที่เศษผ้าเป็นวัสดุที่หาง่ายเป็นการนำวัสดุเหลือ ใช้มาสร้างสรรคให้เกิดเป็นสิ่งใหม่

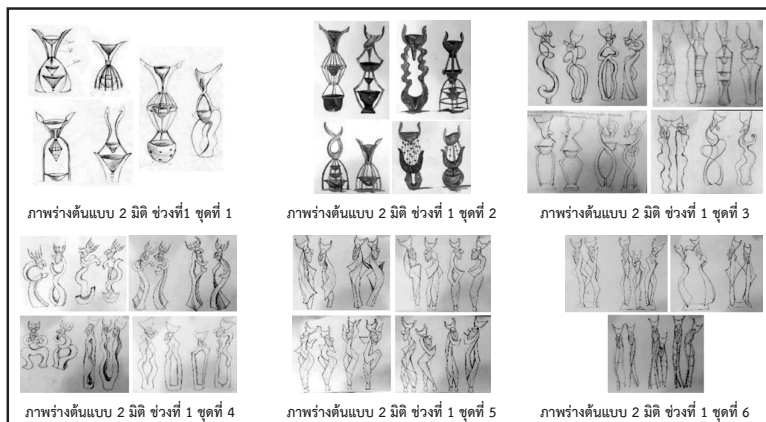
4. ขั้นตอนการออกแบบร่าง 2 มิติ และ 3 มิติ การออกแบบ ร่างภาพ หรือสเกตซ์ จะช่วยทำให้รูปแบบงานสื่อสารออกมาในทาง ความคิดและสามารถสร้างสัดส่วนให้ผลงานมีความชัดเจนขึ้น ในส่วนของการสร้างแบบจำลอง 3 มิติ จากคอมพิวเตอร์สามารถ มองเห็นได้ทั่วถึง เช่น เช็กขนาดและความเหมาะสมของรูปทรง ความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมสถานที่ที่ติดตั้งผลงาน ความสมบูรณ์ขององค์ประกอบในมุมมองเอกภาพ รอบด้านของ ผลงานประติมากรรมและข้อจำกัดของวัสดุที่ใช้กับผลงานจริง

5. เมื่อทำแบบจำลองจากแบบร่างเสร็จสมบูรณ์และนำมา ขยายทดลองการขึ้นรูป ด้วยเครื่องปั้นดินเผา ไม้ เหล็ก จนประกอบ เป็นชิ้นงานจริง ให้สอดคล้องกับประเด็นหลักที่คาดการณ์ไว้ ขึ้นรูป ผลงานประติมากรรมในแนวทางสื่อประสม (Mixed Media) จำนวน 2 ชุด ในหนึ่งชุดมี 1-2 ชิ้น ขนาดผลงานสำเร็จ 160-180 เซนติเมตร

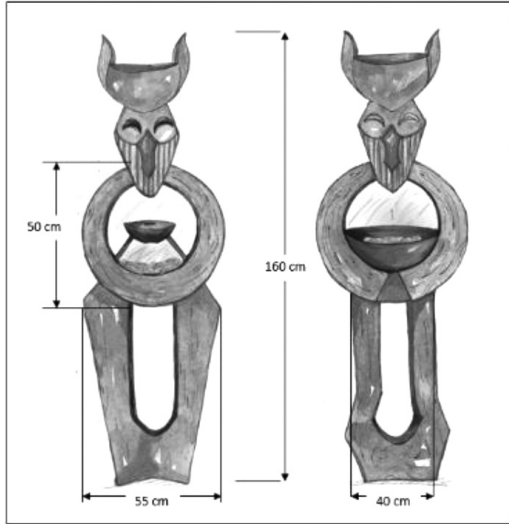
### การสร้างผลงานแบบร่าง (Sketch) 2 มิติ

ผู้สร้างสรรคได้นำข้อมูลข้างต้นมาวิเคราะห์ และผสมผสาน แนวคิดโดยใช้รูปทรงลักษณะเด่นของหน้ากากผีตาโขน เพื่อ ถ่ายทอดออกมาเป็นรูปแบบบนภาพร่าง 2 มิติ และพัฒนาเป็น โมเดลต้นแบบขนาดเล็ก ทำการคลี่คลาย ปรับปรุง แก้ไข ตาม คำชี้แนะ และค้นหารูปแบบที่สามารถแสดงออกถึง ความเชื่อมโยง ความเชื่อ ความศรัทธาผีบรรพบุรุษ และการเปลี่ยนแปลง

**1.1 แบบร่าง (Sketch) 2 มิติ ช่วงที่ 1** เป็นขั้นตอนค้นหา รูปแบบความงามทางรูปร่างรูปทรง จากลักษณะเด่นของผีตาโขน นำรูปทรงที่เรียบง่าย สร้างเป็นผลงานกึ่งนามธรรม ใช้รูปแบบ รูปทรงทางธรรมชาติ เชื่อมโยงกับวัสดุที่เลือกใช้ มาลดทอน และเพิ่มรายละเอียดให้เกิดเป็นความงามทางสุนทรียะ



ภาพที่ 2 ภาพร่างต้นแบบ 2 มิติ



ภาพที่ 3 ภาพร่างต้นแบบ 2 มิติ ช่วงที่ 2 ผีตาโชนเล็ก ชุดที่ 1

1.2 แบบร่าง (Sketch) 2 มิติ ช่วงที่ 2 ผู้วิจัยได้นำความสำคัญและจุดมุ่งหมายของประเพณีการเล่นผีตาโชน หรือ ประเพณีบุญหลวงรูปแบบในอดีตมาใช้เป็นแนวทางสร้างสรรค์

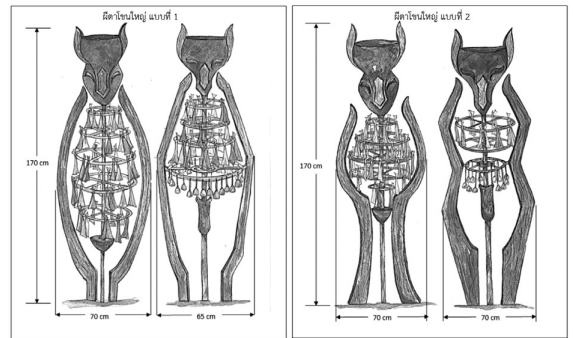
1. จากการเรียไธตามความศรัทธา เพื่อเชื่อมโยงระหว่าง การนับถือผีบรรพบุรุษและการทำนุบำรุงพุทธศาสนา
2. ความสนุกสนานจากการหยอกล้อของบรรดาผีตาโชนน้อยใหญ่

3. รูปแบบการเล่นผีตาโชนอดีตที่ถูกบิดเบือน เมื่อเสร็จกิจกรรมการเล่นผีตาโชน ต้องนำชุดเครื่องแต่งกายผีตาโชนใหญ่และเล็กทั้งหมด ทั้งลงแม่น้ำหมัน ไม่ให้เก็บไว้ เพื่อเป็นการทิ้งความทุกข์ยาก เป็นการสะเดาะเคราะห์บ้านเมือง ขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย ในปัจจุบันไม่ได้ทั้งหมด มีการเก็บหน้ากากไว้เพื่อใช้ประดับตกแต่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาการออกแบบร่าง 2 มิติ จำนวน 2 ชุดคือ

1. ผีตาโชนเล็ก โดยออกแบบโครงสร้าง 3 ส่วน ส่วนหัวเป็นลักษณะเด่นของหน้ากากผีตาโชน ส่วนกลางลำตัวเป็นรูปทรงวงกลมเว้นพื้นที่ว่างตรงกลางสื่อถึงความเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง และไว้วางภาชนะคล้ายอ่างหรือน้ำเต้าเจาะรูไว้สำหรับหยอดเหรียญ เป็นกุศโลบายหนึ่งเพื่อให้คนมีส่วนร่วมในการทำบุญร่วมกับผีและนำเงินส่วนนี้ใช้ทำนุบำรุงศาสนาต่อไป ลำตัวล่างเป็นฐานมีลักษณะเป็นท่อน เว้นพื้นที่ตรงกลางแสดงถึงความโล่ง

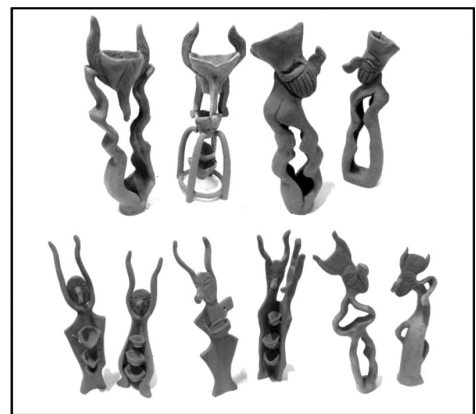
2. ผีตาโชนใหญ่ 2 ตัว ตัวผู้กับตัวเมีย มีโครงสร้างหลักขนาดใหญ่ 2 ชั้น นำมาประกอบเป็นรูปทรง ส่วนแกนกลางเป็นแท่งยาวขึ้นจนถึงส่วนหัวผีตาโชน แกนกลางประกอบด้วยวงล้อ (สามารถหมุนได้) มีขนาดเล็กใหญ่ จำนวน 4-5 ชั้น ตามพื้นที่ของโครงสร้างภายใน ตัวผู้มีกระดิ่ง (หมากกะແຫ່ງ) วงล้อจะหมุนทำให้เกิดเสียงกระทบ วงล้อนี้สร้างขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือชาวบ้านมีส่วนร่วม นำผ้าที่เตรียมไว้ ผูกติดกับวงล้อ ประกอบเป็นผีตาโชนที่สมบูรณ์ สะท้อนถึงรูปแบบที่เปลี่ยนแปลง ผู้สร้างสรรค์ได้นำความสำคัญในการอธิษฐานความเชื่อความศรัทธาผีบรรพบุรุษ เมื่อเสร็จกิจกรรมประเพณีจะนำผ้าที่ผูกไว้ นำไปทิ้งลงแม่น้ำหมันด้วย



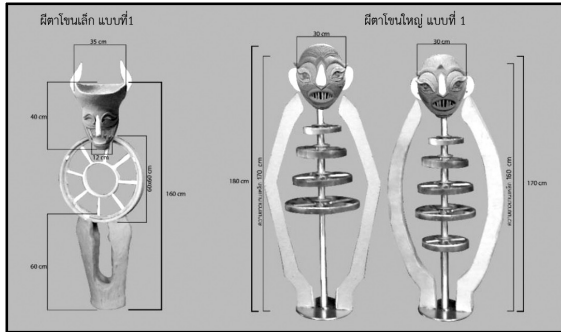
ภาพที่ 4 ภาพร่างต้นแบบ 2 มิติ ช่วงที่ 2 ผีตาโชนใหญ่ ชุดที่ 2

### การสร้างผลงานแบบร่าง (ต้นแบบ 3 มิติ)

เป็นขั้นตอนการนำแบบร่าง 3 มิติที่เหมาะสมทดลองขึ้นรูปเพื่อใช้เป็นต้นแบบของชิ้นงานจริง ผู้วิจัยขึ้นรูปด้วยดินพื้นบ้าน การเลือกใช้วัสดุ เพื่อค้นหาวัสดุรูปทรงที่เหมาะสม สามารถเช็กและเก็บรายละเอียด จนได้รูปแบบของผลงานที่ตรงตามวัตถุประสงค์



ภาพที่ 5 ภาพร่างต้นแบบ 3 มิติ ช่วงที่ 1



ภาพที่ 6 ภาพร่างต้นแบบ 3 มิติ ช่วงที่ 2 ชุดรวม

ภาพรวมแบบร่าง (ต้นแบบ 3 มิติ ช่วงที่ 2) ชุดนี้ ออกแบบจากคติความเชื่อเรื่องวิญญาณผีบรรพบุรุษ ความเชื่อในอำนาจปาฏิหาริย์ ว่าสามารถลดบันดาลตามสิ่งที่ต้องการได้ ปรับผสานสอดคล้องกับหลักธรรมศาสนาพุทธอย่างกลมกลืน อันเป็นพื้นฐานวิถีชีวิตของกลุ่มชนสังคมวัฒนธรรมไท-ลาว หรือของชาวอีสาน ผีตาโขนมีความสัมพันธ์กับโขน ปูเยอ ย่าเยอ จากลาว ข้อมูลการสอบถามเจ้าพ่อกวน ได้เน้นย้ำความชัดเจนในคำตอบว่า ผีตาโขนนี้ได้นำแบบอย่างมาจาก “หลวงพระบาง” สรุปได้ว่าประเพณีผีตาโขนด่านซ้าย จังหวัดเลย มีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับสัญลักษณ์บรรพชน ผู้วิจัยจึงต้องการออกแบบให้เป็นรูปลักษณะกึ่งเหมือนจริง ถอดแบบจากรูปร่างรูปทรงของผีตาโขนใหญ่และผีตาโขนเล็ก ที่คนทั่วไปคุ้นตา สามารถรับรู้และเข้าใจได้

ผลงานชุดนี้ ผู้วิจัยได้นำมาสร้างผลงานจริง โดยถูกเลือกจากเครื่องมือแบบประเมินแบบร่าง (Idea Sketch) “ผีตาโขน” การออกแบบประติมากรรมตกแต่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งผู้ให้ข้อในการมูลอ้างอิง ได้แก่ เจ้าอาวาส เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ท้องถิ่น ให้ความคิดเห็นตรงกันว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ มีความสอดคล้องกับเนื้อหา โดยการใช้รูปร่างรูปทรง ที่สื่อถึงเอกลักษณ์และลักษณะที่แฝงนัยยะในผลงาน คนทั่วไปสามารถเข้าใจ เข้าถึงได้ง่าย



ภาพที่ 7 ภาพถ่ายการเก็บข้อมูลการประเมินแบบร่างผลงาน  
โดยเจ้าพ่อกวน, ปราชญ์ท้องถิ่น

### สถานที่ติดตั้งผลงาน

ในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และสถานที่จริง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบงานประติมากรรม ตกแต่งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งเป็นรูปแบบที่ต้องการนำเสนอการใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นทุนเดิมของตนเอง นำเสนอความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกันระหว่างผลงานประติมากรรมประยุกต์กับสถานที่ ในการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีบริบทของสถานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นตัวกำหนดในการทำหน้าที่ด้านประโยชน์ใช้สอยหรือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นภายในและเงื่อนไขของความงามให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงต้องใช้หลักในการออกแบบ ผลงานชุดนี้มุ่งเน้นให้คนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผลงาน โดยแฝงนัยยะแทนค่าความรู้สึกรู้สึกความเชื่อ ความศรัทธาวิญญาณผีบรรพบุรุษด้วยรูปทรง ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจหลัก คือ “ผีตาโขน” การนำลักษณะของผีตาโขนเล็ก และผีตาโขนใหญ่ ตัดทอน คลี่คลาย จากลักษณะจริง สู่ผลงานประติมากรรม ดังนั้นผลงานชุดนี้ จึงต้องคำนึงถึงความสอดคล้อง ความเหมาะสม และความสัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพของสถานที่

สำรวจพื้นที่ วัดโพธิ์ชัยอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย บันทึกและรวบรวมข้อมูลด้วยจากถ่ายภาพ และการสอบถาม เพื่อนำมาใช้เป็นแหล่งข้อมูล ในการสร้างสรรค์ผลงานให้เกิดสุนทรีย์สภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผลงานมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับสถานที่





ภาพที่ 8 ภาพถ่ายการสอบถามข้อมูลจาก เจ้าอาวาส วัดโพนชัย และเจ้าพ่อกวน (ผู้นำสื่อกลางบรรพบุรุษ)  
 ถ่ายวันที่ : 24 ตุลาคม 2559



ภาพที่ 9 ภาพถ่ายการลงสำรวจพื้นที่ที่ติดตั้งผลงาน ในบริเวณวัดโพนชัย  
 ถ่ายวันที่ : 24 ตุลาคม 2559

### ลักษณะทางกายภาพของวัดโพนชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

วัดโพนชัย เป็นวัดสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของด่านซ้าย สร้างขึ้นพร้อมพระธาตุศรีสองรัก อายุราว 453 ปี โดยพระเถระของกรุงศรีอยุธยาและกรุงศรีสัตนาคณหุต ทำสัตยาบัน เพื่อสร้างพระธาตุศรีสองรักขึ้น จึงทำให้วัดนี้มีพระธาตุศรีสองรักจำลองตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระวิหาร 1 องค์ ขนาดกว้าง 3.75 เมตร สูง 15 เมตร บริเวณที่ตั้งวัด มีลักษณะเป็นเนิน จากเรื่องเล่าว่าดินเนินเป็นมูลขุย ของพญานาค มีรูศูนย์กลางลงไปทำวงเวียนเรียกว่า รุพพญานาค ทางวัดจึงได้ทำรั้วกันล้อมรอบป็นหนักทองเที่ยวได้เข้าชม วัดโพนชัยจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คือศูนย์รวมจิตใจของชาวอำเภอด่านซ้าย ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวัน

สำคัญต่างๆ เช่น งานสมโภชพระพุทธรูปบาทจำลอง งานออกพรรษา งานเข้าพรรษา และใช้อุปสมบทพระเนื่องจากเจ้าอาวาสเป็นเจ้าคณะอำเภอ และประเพณีที่ยิ่งใหญ่ของชาวด่านซ้าย คือการทำบุญมหาชาติในเดือน 7 (กรกฎาคม) หรือที่เรียกว่า “งานบุญหลวง” ซึ่งภายในวัดยังมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเมืองด่านซ้าย เป็นสถานที่เก็บรวบรวมเรื่องราวของอำเภอด่านซ้าย มีข้อมูลความเป็นมาของ ประเพณีและวัฒนธรรม สร้างจากภูมิหลังเดิมของท่านเจ้าอาวาส พัฒนาดัดแปลงเป็นพิพิธภัณฑ์ สร้างขึ้นปี พ.ศ.2478 ด้วยไม้ทั้งหลังตามแบบสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น ภายในมีห้องจัดแสดงแบ่งเป็น ห้องผีตาโขน ห้องสื่อวิถีทัศน์ ฉายภาพเรื่องราวของเมืองด่านซ้าย และส่วนทำกิจกรรม ทำหน้ากากผีตาโขน ซึ่งจะมีการสาธิตให้ผู้สนใจทุกวันเสาร์ - อาทิตย์



ภาพที่ 10 ภาพแสดง บริเวณโดยรอบภายในวัดโพนชัย



ภาพแสดง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเมืองด่านซ้ายปัจจุบัน



ภาพที่ 11 ผลงานสำเร็จ ชุดที่ 1 ผีตาโขน “ทำนุบำรุงศาสนา”

### ประมวลการสร้างสรรค์ผลงาน วิทยานิพนธ์ ชุดที่ 1

**เนื้อหา** หยิบยกความเชื่อเรื่องผี ในการขอการบริการ การทำบุญทำทาน แสดงให้เห็นแง่มุมการนับถือผีบรรพบุรุษ และการทำนุบำรุงพุทธศาสนา

**รูปทรง** ใช้รูปทรงของผีตาโขนจริง ในลักษณะตัดทอน คลี่คลายรูปทรงโครงสร้าง เป็นสัดส่วนตามวัสดุที่จำแนกไว้

- ส่วนหัว สร้างจากเครื่องปั้นดินเผา มีลักษณะเด่นของ หน้ากากผีตาโขน แสดงสีหน้า รอยยิ้มของความสุข อิ่มเอมใจ
- ส่วนกลางลำตัวเป็นรูปทรงวงกลม สร้างจากไม้ ออกแบบ ให้พื้นวางตรงกลางสำหรับใส่กล่องบริจาคทรงกลมไว้ หยอดเงิน เป็นกุศโลบาย ให้คนมีส่วนร่วมในการทำบุญ การบริจาคร่วมกับผี เพื่อนำเงินส่วนนี้ใช้ทำนุบำรุง ศาสนาต่อไป
- ส่วนลำตัวท่อนล่างที่เป็นฐาน สร้างจากเครื่องปั้นดินเผา แสดงรูปทรงของท่อนขา เจาะพื้นที่ตรงกลางสื่อถึงความโล่ง สบาย สบาย

### การจัดองค์ประกอบ

การจัดองค์ประกอบในผลงานนั้นแบบกึ่งเหมือนจริง และ คำนึงถึงการแสดงคุณค่าของวัสดุที่เลือกใช้สร้างสรรค์แต่ละส่วน สื่อความหมาย

1. สี กำหนดให้รู้สึกถึงความเก่า สบาย สบาย ความเป็นรากเหง้า กลิ่นอายของธรรมชาติ
2. เส้น ที่ปรากฏในงานเป็นเส้นรอบนอกของผลงาน ประติมากรรม
3. พื้นผิว มีลักษณะเป็นพื้นผิวที่เกินจากร่องรอยการขูด ตกแต่งในเครื่องปั้นดินเผา ให้เกิดเป็นเส้นสานไขว้ไปมา แสดง ความรู้สึกถึงร่องรอย ความเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง และน่ากลัว

4. สัญลักษณ์ ที่ปรากฏในผลงาน แสดงความหมายดังนี้

4.1 หน้ากากผีตาโขน แทนค่าความจริงรักภักดี การเฝ้า คอยคุ้มครองดูแล พุทธศาสนา

4.2 รูปทรงวงกลม แทนค่า (จักร) ความสมบูรณ์แบบ ของพระธรรม ตัวกลางเชื่อมประสานอย่างกลมกลืน การเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่

4.3 อวัยวะเพศ แทนค่า ความอุดมสมบูรณ์ การหยอกล้อ แสดงความจงรักภักดีต่อวิญญาณผีบรรพชน



ภาพที่ 12 ผลงานสำเร็จ ชุดที่ 2 ผีตาโขน “ความเชื่อ ปกป้อง คุ้มครอง”

ประมวลการสร้างสรรค์ผลงาน วิทยานิพนธ์ ชุดที่ 2

**เนื้อหา** หยบายความเชื่อในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ เพื่อเชื่อมโยงระหว่างการนับถือผีบรรพบุรุษ ผีบรรพชน ของ ผีเจ้านาย แผงขยายความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น เชื่อในปรากฏการณ์ ความเชื่อความศรัทธา ที่ผสมผสานกับคติพุทธศาสนาได้อย่าง กลมกลืน ยึดเหนี่ยวจิตใจ ชาวบ้านเมืองด่านซ้าย ที่เชื่อว่าสามารถ ดลบันดาลให้ได้ตามสิ่งที่ขอ ในการสะเดาะเคราะห์ ขจัดปัดเป่า สิ่งโชคร้าย ฯลฯ

**รูปทรง** ใช้รูปทรงของตัตตอน คล้ายคลายมาจากผีตาโขน ใหญ่ ซึ่งมีขนาดเท่าจริง มีโครงสร้าง ผู้หญิงและผู้ชาย แสดงถึง ความเป็นใหญ่มีพลังอำนาจ ความเป็นเจ้าที่ เจ้าถิ่น

- ส่วนหัว สร้างจากเครื่องปั้นดินเผา เป็นลักษณะเด่น หน้ากากผีตาโขน แสดงสีหน้า ของความเอื้ออาทร ห่วงใย

- ส่วนกลางลำตัว สร้างจากเหล็กดัด ออกแบบส่วนขึ้น โครงเหล็กเป็นชั้นๆ วงล้อในแต่ละชั้น (สามารถหมุนได้) มีขนาดเล็กใหญ่ ตามพื้นที่ของโครงสร้าง เชื่อมโยงกับ คติความได้อย่างกลมกลืน ยึดเหนี่ยวจิตใจ
- ส่วนแกนแขน สร้างจากไม้ เป็นโครงสร้างที่แสดงรูปทรง ของผีตาโขนใหญ่

**การจัดองค์ประกอบ**

การจัดองค์ประกอบในผลงานนั้นแบบกึ่งเหมือนจริง และ คำนึงถึงการแสดงคุณค่าของวัสดุที่เลือกใช้สร้างสรรค์แต่ละส่วน สื่อความหมาย

1. สี กำหนดให้รู้สึกถึงความเก่า ลึกลับ ความเป็นรากเหง้า กลืนอายุของธรรมชาติ
2. เส้น ที่ปรากฏในงานเป็นเส้นรอบนอกของผลงาน ประติมากรรม
  - เส้นรอบนอกของลำตัวผู้หญิง มีลักษณะโค้ง ให้ความ รู้สึกถึงความอ่อนโยน สุขภาพ แสดงสัญลักษณ์ของผู้ดูแล
  - เส้นรอบนอกของลำตัวผู้ชาย มีลักษณะตั้งตรง ให้ความ รู้สึกถึงความสูง สง่า มั่นคง แข็งแรง หนักแน่น ผู้แสดง สัญลักษณ์ขอคุ้มครอง
3. พื้นผิว มีลักษณะเป็นพื้นผิวขรุขระในใบหน้าที่เกิดจากร่องรอย การขูดตกแต่งส่วนงานเครื่องปั้นดินเผา แสดงความรู้สึกถึงร่องรอย ความน่าเกรงขาม สูงอายุ และความน่ากลัว

4. สัญลักษณ์ ที่ปรากฏในผลงาน แสดงความหมายดังนี้

4.1 หน้ากากผีตาโขน แทนค่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิญญาณ ผีบรรพบุรุษ

4.2 แกนกลาง ลักษณะเป็นชั้นๆ คล้ายฉัตร แทนค่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ของสูง ความสง่างาม ความรุ่งเรือง

ผู้วิจัยได้เลือกสถานที่ในการสร้างสรรค์และติดตั้งงาน ประติมากรรม คือ วัดโพชนชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งเป็น สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ภายในวัน เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถาน ผีตาโขน เป็นสถานที่บันทึกเรื่องราว และสามารถศึกษาประวัติศาสตร์ของอำเภอด่านซ้าย ดำเนิน ผีตาโขนได้ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวสามารถ เข้าเยี่ยมชมได้ทุกช่วงเวลา ซึ่งในการศึกษานั้นจำเป็นต้องมีบริบท ของสถานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และคำนึงถึงความสอดคล้องและ



ภาพที่ 13 ภาพผลงานสำเร็จ จำลองแสดงการติดตั้งผลงานบริเวณ  
ลานด้านหน้าพระอุโบสถ

ความสัมพันธ์กันกับลักษณะทางกายภาพของสถานที่ แนวคิด  
ในการตกแต่งสถานที่ด้วย เพื่อประโยชน์ด้านจิตใจเป็นหลัก หรือ  
ผลงานอาคารสร้างบริบทใหม่ให้กับพื้นที่ ปรับปรุงแก้ไขให้สถานที่  
มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

### สรุปการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลงานสร้างสรรค์ กับสถานที่ที่ติดตั้งผลงาน

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลงานสร้างสรรค์  
กับสถานที่ที่ติดตั้งผลงาน ภายในสถานที่บริเวณวัดโพธิ์ชัย มีความ  
เก่าแก่ เอกลักษณ์เฉพาะแบบศิลปะล้านช้างกับหลวงพระบาง  
เป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีในเทศกาลบุญหลวง เมื่อพิจารณา  
สถานที่แล้ว พบว่าบริเวณโดยรอบมีความโล่ง และเงียบสงบ  
ทำให้รู้สึกถึงความขลังความเชื่อความศรัทธาถึงสิ่งเร้นลับ  
ผู้วิจัยจึงนำความรู้สึกที่เป็นนามธรรมนั้น มาออกแบบผลงาน  
ประติมากรรมประยุกต์ ผสมผสานวัสดุ ด้วยแนวคิดหลักเรื่อง  
ความเชื่อ ความศรัทธาวิญญานผีบรรพบุรุษ และการเปลี่ยนแปลง  
ประเพณีบุญหลวงแต่ละยุคสมัย มาออกแบบสร้างสรรค์ เพื่อสื่อ  
ความหมายให้สอดคล้อง สัมพันธ์ระหว่างผลงานกับสถานที่  
ช่วยสร้างบริบทใหม่ให้กับสถานที่ ตำแหน่งการติดตั้งผลงาน  
อยู่บริเวณด้านหน้าทางเข้าโบสถ์ อยู่ใกล้ลานกิจกรรมการแสดง  
ผีตาโขน ร้านขายของที่ระลึก และทางเชื่อมไปยังพิพิธภัณฑ์เป็น  
จุดที่นักท่องเที่ยวผู้เข้าชมต้องผ่าน จะได้มีส่วนร่วมสัมผัสและ  
ชื่นชมผลงานอย่างใกล้ชิด รูปทรงและวัสดุที่เลือกใช้สร้างสรรค์  
ผลงานประติมากรรมมีความสอดคล้องกับพื้นที่ สามารถทำหน้าที่  
ช่วยส่งเสริมสร้างภาพลักษณ์และความแปลกใหม่ ได้อย่าง  
กลมกลืนและลงตัว

### สรุปการวิจัย

ผลงานศิลปะ “ผีตาโขน” การออกแบบประติมากรรม  
ตกแต่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอด่านซ้าย  
จังหวัดเลย ชุดนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลของอำเภอด่านซ้าย  
จังหวัดเลย และประเพณีบุญหลวงการละเล่นผีตาโขน เป็นผลงาน  
ที่ได้จากการศึกษาข้อมูลประวัติ ความเป็นมา อำเภอด่านซ้าย  
จังหวัดเลย ประเพณีบุญหลวงการละเล่นผีตาโขน ที่มีสาระ  
ความสำคัญ ในเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาผีบรรพบุรุษ และ  
อิทธิพลที่ส่งผลถึงรูปแบบความเปลี่ยนแปลง

ผลงานการสร้างสรรค์เกิดจากกระบวนการในการออกแบบ  
โดยการวิเคราะห์จากข้อมูลและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง ซึ่ง  
ได้จากแนวคิดการเชื่อมโยงประเพณี ความเชื่อความศรัทธา  
ผีบรรพบุรุษ รูปแบบการเปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์ผ่านผลงาน  
ประติมากรรม ด้วยเทคนิคสื่อประสม (Mixed Media) ซึ่งสามารถ  
ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลงานได้ การทดลองเลือก  
ใช้วัสดุที่สื่อความหมายให้สอดคล้อง และสัมพันธ์ระหว่างผลงาน  
กับสถานที่ ซึ่งผู้วิจัยติดตั้งผลงานภายในบริเวณวัดโพธิ์ชัย เพื่อให้  
ผลงานประติมากรรมช่วยสร้างบริบทและภาพลักษณ์ใหม่ให้กับ  
พื้นที่ดังกล่าว และเกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผลงานกับผู้ชม  
ให้เกิดเป็นความทรงจำแก่นักท่องเที่ยวและผู้พบเห็น ส่งเสริม  
การทำนุบำรุงศาสนาและประเพณี ช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยว  
ให้กับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และประเทศไทยในทางอ้อม

### ข้อเสนอแนะจากการสร้างสรรค์

ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมที่ได้ อาจกล่าวได้ว่า  
เป็นผลงานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่เกิดจากการผสมผสานวัสดุ  
จนเกิดเป็นรูปทรง ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากประเพณีผีตาโขน  
แสดงออกถึงการเชื่อมโยงประเพณี ความศรัทธาในความเชื่อ  
ผีบรรพบุรุษ แสดงออกตามจินตนาการ ในรูปแบบกึ่งนามธรรม  
ซึ่งก่อนที่จะสร้างผลงาน ได้ผ่านกระบวนการคิด การใช้เครื่องมือ  
สร้างสรรค์ทดลองและแก้ไขปรับปรุง พัฒนาจนกว่าจะได้ผลงาน  
ที่พอใจ ผลงานศิลปะ “ผีตาโขน” การออกแบบประติมากรรม  
ตกแต่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอด่านซ้าย  
จังหวัดเลย ในครั้งนี้ทำให้ผู้สร้างสรรค์มีความเข้าใจในเทคนิค  
และวิธีการสร้างสรรค์ ด้วยวิธีการเลือกใช้ทดลองผสมผสานวัสดุ  
ที่ช่วยสร้างให้องค์ประกอบของผลงานมีความรู้สึกน่าสนใจและ  
สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

### บรรณานุกรม

- กลุ่มวันพีช. (2555, กรกฎาคม 15 ). วัฒนธรรมประเพณีอีสาน ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่. [เว็บไซต์]. สืบค้นได้จาก [http://onepech8.blogspot.com/2012/07/blog-post\\_8870.html](http://onepech8.blogspot.com/2012/07/blog-post_8870.html)
- กาญจนา สวนประดิษฐ์. (2553). ฝัตาโชน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กุลภพ โพธิ์กิ่ง. (2554). ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นฝัตาโชนที่มีต่อวิถีชุมชนในเขตเทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิรพันธ์ สมประสงค์. (2536). เทคนิคการสร้างสรรค์เครื่องปั้นดินเผา. ม.ป.ท.: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.
- บุญกอง พวงสะหวัด. (2551) ปู่เฒ่าย่าเฒ่า: การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมพื้นเมืองหลวงพระบางอันเนื่องจากอุตสาหกรรมบริการการท่องเที่ยว. โปรแกรมวิชาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สุรินทร์.
- บ้านจอมยุทธ. (2543, สิงหาคม 15). ฝัตาโชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อารยธรรม. [เว็บไซต์]. สืบค้นได้จาก [http://www.baanjommyut.com/library\\_2/phi\\_ta\\_khon/01.html](http://www.baanjommyut.com/library_2/phi_ta_khon/01.html)
- สำลี รักสุทธี. (ม.ป.ป.) สืบสานงานบุญประเพณีอีสาน. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา

### บุคลานุกรม

- ดร. ถาวร เชื้อบุญมี. เจ้าพ่อกวาน. สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2559
- \_\_\_\_\_. เจ้าพ่อกวาน. สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2560
- \_\_\_\_\_. เจ้าพ่อกวาน. สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2560
- พระสิริรัตนเมธี. รองเจ้าคณะจังหวัดเลย วัดโพนชัย อ.ด่านซ้าย จ.เลย. สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2559
- อภิชาติ คำเกษม. อดีตข้าราชการครูศิลปะโรงเรียนศรีสองรักวิทยา อำเภอด่านซ้าย. สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2560